

SVOBODA

VSEBINA:

Vsem članom in naročnikom »Svobode«.

Hendrik de Man: Socializem kot kulturno gibanje.

Käthe Kollwitz: Kruhaaa! (Slika.)

Bratko Kreft: Vas.

Martin Andersen Nexö: Plačilni dan.

Ciril Štukelj: Skupno socialistično izobraževalno delo.

Mile Klopčič: O recitacijskem zboru. Nove knjige.

Käthe Kollwitz: Šlezijski delavci se posvetujejo. (Slika.)

Knjižnice.

Dramatična podzveza.

Dramatična, pevska in knjižničarska društva.

Telovadna društva.

Delavski šport.

Ob desetletnici »Svobode«.

Listnica uredništva.

Naše podružnice. (Na ovitku.)

Naše podružnice.

Kočevje. Naša »Svoboda« je bila prvič ustanovljena leta 1919. Uspevala je prav dobro do leta 1920., nakar je zaspala spanje pravičnega. Obnovila se je v letu 1921. kot športno društvo »Svoboda« (nogomet); takrat je bilo članstvo večinoma nemške narodnosti. To društvo je leta 1923. prešlo v nemško društvo »Sportverein«.

Današnja »Svoboda« je pa od leta 1927. pravo delavsko društvo. Nima nobenega nedelavca v svojih vrstah. Seveda imamo tudi danes svoje težave in težkoče. Že pri ustanovitvi so nam klerikali proročevali smrt v 14 dneh, pa stojimo danes bolj trdno, kakor druga društva.

Imamo že knjižnico in tamburaški odsek. Knjižnica prav dobro uspeva. Največje zanimanje je za knjižnico, ki jo vodi s. Falkner. Samo knjig primanjkuje, a tudi to se bo izboljšalo.

Ljubljana. Ljubljanska »Svoboda« ima vsak torek in četrtek ob pol 8. uri zvečer redne vaje svojega pevskega zbora v lokalu »Svobode« na Miklošičevi cesti. Poučuje znani komponist Emil Adamič in sicer vodi zbor izredno dobro. Nove člane se sprejema pri vsaki pevski vaji. — »Sprechchor« — deklamatorski zbor ima redne vaje vsako sredo ob pol 8. uri zvečer. Ta zbor vodi pesnik s. Mile Klopčič. Ob začetku vaj se sprejemajo novi člani. — Predavanja s. dr. Tume o marksističnem in krščanskem socializmu policija ni dovolila.

Tržič. Dramatični odsek je v nedeljo uprizoril Cerkvenikovo dramo »Očiščenje«.

Št. Lovrenc. V vasi Šešče-Št. Lovrenc pri rudniku Zabukovca blizu Celja se ustanovi nova podružnica »Svobode«. Želimo, da bi nova podružnica delovala prav tako pridno kot že obstoječa sosedna podružnica v Zabukovci.

Hrastnik I. Tu najpridneje deluje pevski odsek z 58 člani. Knjižnica je v zadnjih štirih mesecih september—december izposodila 108 obiskovalcem 206 knjig, dohodkov od izposojnine je imela Din 304.50.

Mežica. Podružnica je lansko leto priredila pet dramatičnih predstav, med temi Čapkov »R. U. R.« in »Revolucijsko svatbo«. Telovadna enota je nastopila petkrat, in sicer v Mariboru, Muti, Lešah, v Črni in doma v Mežici. Telovadni odsek ima 18 odraslih članov in 25 naraščajnikov. 20. januarja t. l. je priredila enota svojo akademijo. DTE se lepo razvija kljub silni konkurenci »Sokola« in »Orla«. Podružnica ima tudi popoln tamburaški zbor. Knjižnica se mora izpopolniti z novimi knjigami.

NAJLEPŠE KNJIGE

s i l a h k o i z p o s o d i š

V KNJIŽNICI DEL. ZBORNICE

v Ljubljani in Mariboru

To sta najmodernejši javni knjižnici v Sloveniji. Ljubljanska knjižnica je v palači Del. zbornice na Miklošičevi cesti, mariborska pa v palači Pokojninskega zavoda. Odpri sta vsak delavnik od 10.—12. ure dop. in od pol 6.—9. ure zvečer, ob nedeljah in praznikih pa od 9.—12. ure dop.

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din 12—
Naročnina za druge letno	36—
" " " polletno	18—
" " " četrtletno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—
Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. I	
Za Ameriko: Chicago Ill. 3639 W, 26 Th. St	

Vsem članom „Svobode“!

Izpremembe v političnem življenju Jugoslavije se ne tičejo nas kot izrazite kulturne organizacije. Tako kot prej, se naj tudi v bodoče podružnice in člani popolnoma posvečajo izobraževalnemu delu. Nekateri so svojčas hoteli, da se »Svoboda« opredeli za gotovo politično stranko. Dogodki so pokazali, da je občni zbor »Svobode« pravilno ravnal, ko je sklenil, da »Svoboda« je in ostane kulturna nepolitična zveza.

Člani in podružnice naj v svojem delovanju upoštevajo nove zakone določbe. Prijavljajte oblastem vsak sestanek, skratka vsako sejo, na kateri se nekaj sklepa. Prijavo je treba vložiti najmanj tri dni prej in jo po novi določbi kolkovati s kolekom za 20 Din (dvajset Din). Prijavljati ni treba rednih pevskih in podobnih vaj.

Podružnice ali posamezne člane, ki bi kakorkoli kršili pravila naše zveze, bomo izključili in ne bomo delali nobenih izjem.

Tajništvo »Svobode«.

Vsem „Svobodašem“!

Z današnjo številko je prepustila centrala »Svobode« izdajanje mesečnika »Svoboda« posebnemu konzorciju, sestoječemu iz sodrugov: Ciril Štukelj, Ivan Vuk in Josip Ošlak. Smer lista ostane. Vse naročnike lista in člane »Svobode« pozivamo, da ostanejo zvesti naročniki te lepe, ežine slovenske delavske kulturne revije.

Tajništvo »Svobode«.

Vsem naročnikom , Svobode“!

Kot sporoča zgoraj tajništvo delavske telovadne in kulturne zveze »Svoboda«, izdaja v bodoče list »Svoboda« podpisani konzorcij.

List bomo urejevali tako, da bo čim najbolj dvigal socialistično mišljenje in budil umetniško in literarno čuvstvovanje med našim delavstvom.

Plačilni pogoji ostanejo pri starem: člani, od katerih nam bo centrala »Svobode« odračunavala članarino, bodo prejeli list kot doslej, za druge naročnike velja naročnina, označena pod glavo lista.

Pozivamo vse sodruge in prijatelje, da razširijo list v slednje delavsko stanovanje!

Za konzorcij lista »Svobode«:

Ivan Vuk, upravnik. Ciril Štukelj, izdajatelj, Josip Ošlak, urednik.

Hendrik de Man:

Socializem kot kulturno gibanje.

1. Kaj je kultura?

Predvojni socialisti niti oddaleč niso tolikokrat uporabljali besede kultura kot današnji. Večinoma so se zadovoljevali s tem, da so teoretično poudarjali nasprotje socialističnega kulturnega ideala z življenjskim in miselnim načinom posedujočih razredov.

Če so govorili o »kulturnih zahtevah« strokovnih organizacij, niso mislili na uresničenje novih kulturnih oblik med delavstvom, temveč samo na to, da dosežejo gotove predpogoje za kulturno povzdigo s tem, da se zboljša gmotno stanje in skrajša delovni čas. Niso pa občutili, da je nujno vprašanje, do kake kulture bodo na ta način prišli.

Dandanes se je v tem oziru marsikaj predrugačilo. Poleg stranke, strokovne in združne organizacije se razvija nova panoga delavskega gibanja in ta se imenuje kulturna panoga. Vsekakor so si že prej stranka in strokovne organizacije stavile kulturne naloge, ki so jih izvrševali izobraževalni odbori. Toda že samo pomanjkanje sredstev je te prisililo, da omeje svojo delavnost bistveno na znanstveno izobrazbo. Geslo »Znanje je moč«, je označevalo neposredni namen — kovati orožje razuma za boj za oblast. Šele v novjšem času se namen izobrazbe razuma v ožjem smislu širi v splošno kulturo. Prirejamo kulturne dneve, ustanavljamo kulturne karte in kulturne zveze, obravnavamo kulturna vprašanja. Nedavno sem slišal sodruga Weimanna, tajnika izobraževalnega odbora nemške socialno-demokratske stranke, ko je rekel: Socializem je šele po vojni postal kulturna stranka.

Če je gotov izraz tako priljubljen, da je že skoro modna beseda, je pač dobro, da si skušamo razjasniti njegov pomen.

Ker gre tu za tujo besedo, bo najboljšo, če pogledamo pomen besede v prajeziku. Kultura je poslovenjenje latinske besede cultura. Prvotno pomeni obdelano polje v nasprotju z »natura« — neobdelano zemljo. Glagol »colere«, iz katerega izhaja ta samostalni, pomeni »obdelovati«. Francoski kmet še danes imenuje svoje polje »ma culture«.

Narava je torej najprej tu; potem pride človek, ki hoče pridobiti iz nje nekaj drugega, kakor mu sama nudi prostovoljno in brez dela. Obdeluje jo in ustvari iz zemlje polje — kulturo. Kos narave je zadal obliko, kot jo je hotel človek.

2. Kultura kot oblika.

Postava, oblika je namreč to, na čemer šele spoznamo kulturo. Kulturna zgodovina razlikuje kulture različnih narodov in vekov po oblikah, ki so jih narodi dali svojim delom v različnih dobah. To ni samo pohištvo in polje, temveč tudi stanovanja, vasi, obleke, orodje, obrtni izdelki. To je tudi jezik — izraževalni način, ki so si ga ustvarile človeške družbe. Dalje so to umetniška dela, katerih odnošaj s kulturo, iz katere izhajajo, spoznamo po njihovi obliki, po takozvanem slogu (stilu). To so končno šege in zakoni, ki določajo oblike družabnega življenja in filozofske ter verske misli, s katerimi si skuša človek ustvariti razumljivo sliko o svetu.

Kultura torej tudi v prenešenem pomenu besede, kot jo mi danes rabimo, ni nič drugega kot, kar je že prvotno pomenila: obdelovati, negovati, poplemeniti, dati smisel, oblikovati.

Oblikovati življenje, to je, kar mislimo, ko govorimo o meščanski, proletarski ali socialistični kulturi.

Kaj vse hočejo vsebovati naši kulturni dnevi in kulturni karteli? Izobraževalni odbori, delavska športna društva vseh vrst od telovadcev in atletov preko veslačev, kolesarjev in plavčev do šahistov; pevska društva, delavski in ljudski odri, turistovsko društvo prijateljev prirode, delavske knjižnice, mladinsko gibanje, abstinentje, učiteljske organizacije, prijatelji otrok in drugo, česar se v trenutku ne spomnim? Pestra slika najrazličnejših stremenj je to. In vendar imajo vsa ta stremjenja nekaj skupnega, kar jih razlikuje od drugih panog delavskega gibanja. Stranka, strokovna in združna organizacija so bojovne zveze, ki zahtevajo nekaj predvsem od drugih, od države, podjetnikov in družbe. Pri »kulturni panogi« delavskega gibanja pa gre popolnoma za nekaj drugega. Vse zgoraj našete kulturne organizacije skušajo — vsaka na svoj način — vplivati na delavce, da svoj prosti čas porabijo za gotov namen; lahko bi jih imenovali tako kot v Belgiji — organizacije za smiselno porabo proletarskega prostega časa. Predvsem zahtevajo od vsakega posameznika, da izpolni gotove zahteve. Z eno besedo — življenje hočejo oblikovati, vsaj oni del proletarskega življenja, ki ga delavec sam lahko prosto oblikuje.

Sedaj pridemo do jedra: v koliko lahko imenujemo socialistično oblikovanje življenja, kakor stremé po njem vse te organizacije? Kdaj in v koliko pride tu do izraza kulturno naziranje, ki nasprotuje kapitalistični ali meščanski kulturi podobno kakor socialistična stranka meščanskim strankam, ali zaželena socialistična družba bodočnosti današnjemu kapitalističnemu redu?

Da so to nasprotje ustanovitelji vseh teh organizacij hoteli in še hočejo, je izven vsakega vprašanja. Nima mnogo smisla izstopiti iz splošnega telovadnega društva in ustanoviti delavsko telovadno društvo, samo zato, da bi v manjšem krogu uganjali isto in stremeli po istem cilju kot drugi. To, da se dajo splošna društva po meščanskih zaščitnikih izkoriščati za postranske politične namene, še ne zadostuje za opravičilo socialističnih protiorganizacij; kajti v tem slučaju bi bila najbližja naloga, da bi se v okviru teh društev borili za njihovo nevtralnost. Torej ustanovniki socialističnih kulturnih organizacij so bili gotovo tega osnovnega naziranja: neposredni namen društva ni zadnji namen; to, kar društvo dela, mora dobiti od daljnega in višjega cilja namen, ki ga loči od meščanskih društev in ureja višjo enoto življenjskega oblikovanja. Z drugimi besedami: Posebni značaj socialistične kulturne organizacije opravičuje le volja po posebnem namenu socialistične kulturne naloge. Z vsem, kar delamo, naj zadobi vse življenje drugo obliko, drug smisel in ta smisel naj odgovarja zahtevam, ki jih stavi socialistično mišljenje lastnemu načinu življenja.

3. Kultura in družba.

Vidimo, da tu ne zadostuje več, da ugotovimo samo, da je kultura oblikovanje življenja. Vprašati se moramo tudi, zakaj in kako morejo

biti pri enem in istem narodu v enem in istem času različni kulturni ideali, različni cilji glede življenjskega oblikovanja.

Kaj razlikuje eno kulturo od druge? Kak smisel ima govoriti n. pr. o »meščanski« ali »socialistični« kulturi?

No — pomislimo najprej na praoblike kulture, na polja in stavbe, o čemer smo že prej govorili. Kdor preleti v zrakoplovu neko pokrajino ali jo pregleda z visoke razgledne točke, lahko takoj ugotovi, da posamezni ljudje ne oblikujejo narave svojevoljno. Kultura se izraža v oblikah, ki so lastne gotovi družbi. Po obliki obljudene pokrajine lahko ločimo gorenjsko pokrajino od hrvatske, hrvatsko od kraške, kraško od ruske, moderni industrijski kraj od srednjeveškega trdnjavskega mesta, nemško mesto od italijanskega. V vsem tem se ne izraža posebna posameznikova volja, temveč po vseh članih gotove družbe sprejeto pravilo — takozvana kulturna norma. Isto velja za višje, bolj duhovne oblike kulture. Že s tem, da se mora duhovna kultura posluževati izraževalnega sredstva jezika, ki je po svoji naravi skupen, postane vsaka kulturna vsebina družabna vsebina — nekaj, kar sprejemamo od naše okolice, od onih, ki so bili pred nami in ki so okrog nas, nekaj, kar nas z njimi veže.

Značilno pri kulturni skupnosti je to, da se uveljavlja, ne da bi se je kakorkoli predpisovalo ali določalo. Uresničuje se takorekoč sama po sebi. Nastaja, raste in umira kot rastlina, ne izdeluje se kot orodje.

Pri večini ljudi so njihove kulturne vrednote — njihova čustva za dobro in slabo, lepo in grdo, dostojno in nedostojno, prijetno in neprijetno — v naprej le nekaj, kar sprejmejo brez ugovora in nezavestno od družbe, v kateri živijo. Miselno se pač ta ali oni skuša več ali manj oprostiti teh splošnih nazorov; toda učenjak, ki si je pravkar izmislil nov svetovni sistem, bo imel malo poguma, iti na ulico v kopalnih hlačkah, samo zato, ker se mu zdi to pametnejše.

Moč kulturne norme se pa ne omejuje samo na zunanosti. Isto velja za najvažnejša moralna in socialna stremljenja. Ni človeka, ki bi si mogel ustvariti svoj lasten, moralen in estetičen vrednoten svet — neodvisno od vpliva družbe. Še celo Nietzscheju¹⁾ se je ponesrečil poskus »prevrednotenja vseh vrednot« na lastno pest; on je duhovno propadel ob napetosti med jaz - hotenjem in med primoranostjo, da čuti z drugimi.

Vsako moralno pravilo ima le toliko življenjske vrednosti, kolikor družabne veljave ima ali doseže. Noben človek, ki se je priboril do lastne, posebne moralne vere, ne more trajno ostati sam s to vero: ali ustanovi neko družbo ali pa propade.

S tem smo našli dva znaka kulture: obliko in skupno cenjenje dobrega in slabega, lepega in grdega. Tako imamo v svojih rokah ključ, s katerim lahko pridemo do razumevanja pojmov »meščanska« in »socialistična« kultura.

Opomba uredn.: Hendrik de Man je dolgoletni vodja socialističnega kulturnega gibanja v Belgiji. S to svojo razpravo načenna osnovno vprašanje: čemu naša organizacija, čemu vse naše delo? V prihodnjih številkah se bo razprava nadaljevala. Morda jo izdamo v posebni brošuri. Kajti njegova izvajanja so za nas bistveno važna. Če si bomo osnovno na jasnem, bomo lahko kmalu spravili z dnevnega reda debato o raznih delavskih »kulturnih« društvih, ki imajo s socialistično

¹⁾ Nietzsche s svojo filozofijo povečuje osebnost nadčloveka in prezira množico.

kulturo dejansko toliko opravka kot n. pr. »Sokol«. V sami »Svobodi« pa tudi ne bo več potrebna dolga debata o avtonomiji športnikov itd. Povdarjamo še enkrat: Vsakdo naj si temeljito prebere to razpravo, da bo vedel, čemu je sploh v »Svobodi« organiziran! Preidimo od samega govorjenja o kulturi k resničnemu socialističnemu kulturnemu delu!

Käthe Kollwitz.

Kruhaaa!

Bratko Kreft:

Vas.

Celih deset hiš šteje naša vas. Težki kmetje so v njej doma in tudi gospodje. Pravzaprav je samo vasica, ena izmed peterih, ki tvorijo našo občino.

Domov sem prišel. Na počitnice. Prazniki so in sveta dolžnost je, da prideš domov. Vsa vas me pozna in že par dni pred mojim prihodom vprašujejo očeta ali mater: »Kdaj pride Vaš?« Kratko vprašajo, dolgo mislijo, kadar kaj povedo. In vedno, kadar pridem, moram pogovoriti s tem, z onim, mu povedati kaj je vse po svetu novega. Zakaj naša vas je kakor iz sveta. V široki dolini leži, krog in krog pa so hribi in preko njih ne vidiš ničesar drugega kakor sinje, modro nebo. Lepo, zdravo nebo. Zato so naša dekleta tako rdeča, naši kmetje tako veseli in zgovorni. Zakaj na tistih hribih, pod tem jasnim nebom zori vsako leto vino, sladko, rujno vino, ki nam nudi veselja in utehe. Zakaj življenje je težko, žalostno, in nadučitelj, ki je sicer pameten moder mož, pravi, da je celo dolgočasno. Zato pije.

»Saj je vseeno...« zamahne z roko in naroča četrto za četrto, neha pa pri litrih. Takrat se že navadno dani...

I.

Zadnjič so imeli volitve. Joj, to je bilo krika in vika kot v našem parlamentu! Zakaj vse napredne sile naše vasi so se združile zoper klerikalce. Močni so in gospod župnik, dolg, suh, trd kakor spomenik, jih vodi.

In nadučitelj je govoril že dolgo pred volitvami, da je treba enotne fronte, skupnosti je treba, sicer bo polomija. Tako je dolgo govoril, v gostilni je govoril, pri litru so se dajali, da so se omehčali. Predvsem učitelj in poštar, ki sta demokrata, neusmiljena demokrata, da ne marata v kakršnokoli koalicijo. Poštar ne gre nikoli k maši. Samo na državni praznik, ker takrat mora, zakaj državni uradnik je in državo je treba ubogati. Cerkev, no, cerkev se že lahko presliši... Tako jo presliši, da pravijo po vasi okrog, da celo na veliki petek meso je.

Joj, to je greh!

Nadučitelj, ta pa je za kmete. Sicer pravijo, da so vsi za kmete. Župnik, ki ima grunt kot drugi, pa mu vendar mora župnija plačevati, kadar si popravlja hlev ali skedenj, poštar, ki je tudi kmet, saj orje sam in dela kot drugi, in nadučitelj, ta pa najbolj. Kadar pije in se mu vino v očeh smeji, se tolče po prsih in pravi: »Mi, kmetje, moramo držati skup, sicer nas bo vrag vzel. Na to se pije!« In pravijo, da bo kmalu kmetijo zapil.

Velikokrat se skregajo med seboj. Ker to je pač že človeška navada. In če se kregajo in psujejo ljudje v našem parlamentu in po časopisih, zakaj bi se ne skregali naši vaščani... To se pravi predvsem nekateri. Zakaj niso vsi tako dobri in idealni kot nadučitelj, ki pije na zdravje kmetijskega naroda. Poštar, na primer, je skrben, varčen gospodar. Vedno zida ali pa si kaj novega izmisli... Tako pravijo. In tri sinove ima, pa dober grunt. In sinovi bodo gospodje. Pravijo, da bo eden profesor, drugi inženjer, tretji pa bo doma gospodaril. To ni kar tako!

... Kakor rečeno, zadnjič so imeli občinske volitve. To pot so hoteli biti bolj oprezni, kakor so bili pred dvema letoma. Tudi takrat so imeli vsi naprednjaki skupno listo. Nosilec je bil kmet, dober kmet, ki je bil

med vojno celo stražmojster. Tih, počasen, zamišljen človek. Sedaj pravijo celo, da je lovski tat... Tako so raznesli kmalu potem, ko je bil izvoljen z njihovimi glasovi za župana in je po preteku pol leta prestopil h klerikalcem. Ja, gospod župnik je diplomat!...

Zato je to pot bil nosilec napredne kmetске liste gospod nadučitelj. Zakaj on je kandidiral zadnjič celo pri parlamentarnih volitvah. Mogoče bo to pot imel večjo srečo...

In so volili...

In niso dobili večine.

To se pravi, da so propadli, da so nazadovali, zakaj pred dvema letoma so bili oni na konju... Casi se spreminjajo. Kdo pa bo vedno zmagal! Tako so se namreč vse poparjeni tolažili po volitvah. Tisti večer, ko so se skregali med seboj. Zakaj nekaj nezaslišanega se je zgodilo.

Pek in mesar nista šla volit. Stari mizar Grmič, ki težko živi in zmrzuje v tej hudi zimi, se je prodal za pol voza vlažnih drv... Pa kako je bil napreden! Demokrat je bil, oj, velik demokrat, da je včasih celo kaj v »Domovini« napisal. Kadar ni bilo kaj v redu v vasi. Kmet Slana, ki je cerkveni ključar in velik kmet, največji po svoji zemlji, mu je ponudil tista drva, če ne bo šel volit. Zakaj šlo je glas za glas... In Grmič je star, vesel stric, ki je bil pod Avstrijo navdušen nemško misleči slovenski Štajerc, si je na dan volitev lepo zakuril dom, toplo zakuril in poležaval ves dan. Za zajtrk mu je že poslal nekaj drv in osminko žganjice...

»Kaj me brigajo volitve, če me zebe...« je menil, ko je kuril in pil žganjico. Njemu niso niti preveč zamerili. Revež, delamržen je in žganjepivec.

Toda peku in mesarju, tema pa so zamerili. Tako zamerili, da je nadučitelj očital demokratu poštarju, češ, kake pristaše imajo... Lahko so ponosni. Celo bab se boje...

Zgodilo se je namreč sledeče. Naša vas ima veliko trgovino z mešanim blagom in tudi gostilna je zraven. Njena lastnica je debela Franca (nihče je drugače ne kliče), trgovska, podjetna in bistra žena. Tako je, da človek njenega moža niti ne opazi, če pride v trgovino. Zakaj on je slok in ponižen in opravlja samo to čast, da je dal svoje rodbinsko ime trgovini. Pomočnik je bil prej. Pa ga je poročila, ker brez moža končno tudi ne more biti, četudi je sicer povsem samostojna, debela, močna in pametna ženska... Zato ga je vzela.

In ona se dobro razume z župnikom. Včasih pride celo v njeno krčmo. Redko sicer, toda to je čast zanjo, zakaj nikoli še ni prestopil praga drugih dveh gostiln, ki sta še v občini. Pridno zahaja v cerkev in kadar se vrši maša, pripre vrata trgovine in gostilne. Zakaj, kadar se vrši služba božja, kadar gospod župnik molijo k bogu, takrat ne trguj in ne mešetari. To ve cela vas. Zato pa hodimo takrat v trgovino in gostilno preko dvorišča. Pri zadnjih vratih...

Vsi so delali že pred volitvami točne račune. In šlo je za tri glasove, ki so jih imeli naprednjaki več. Treba jih je bilo spodbiti. Enega pridobiti, dva pa onemogočiti...

Gospod župnik pa je velik gospod v naši vasi in stare ženice mu še večkrat poljubujejo roke. In zato, ker je edino on gospod, je pameten, vsemogočen kakor bog sam. Zato je tudi diplomat in politik. In demokratičen politik, ki se posvetuje z zaupnimi pristaši svoje stranke. In na tistem posvetovanju so sklenili... Franca, ki ima največjo gostilno na vasi, blizu cerkve, naj užuga peka, kmet Slana naj pregovori mizarja

Grniča, konjedrec in kmet Mikl pa se naj pogovori z mesarjem Sinkom. Če bodo vsi storili svojo dolžnost, je rekel gospod župnik, potem bo zmaga gotova.

In res, vsi so storili svoje dolžnosti. Trgovka in krčmarica Franca je dan pred volitvami rekla pekovi hčeri, ki je prinesla težak jerbas žemelj, naj jutri nikar več ne nosi, če bodo oče volili brezverce. Kar sami lahko pojedjo vse žemlje...

Dekle ni razumelo. Čutilo je samo, da je slišalo nekaj hudega in se je prijkalo domu. Povedalo je očetu, kakor ji je bilo naročeno in oče se je napotil k gospe Franci. Da ne potrebuje več žemelj od njega, da jih bo od prihodnjega pondeljka dobavljala od peka iz druge fare, ki je dober in krščanski mož...

In pek, ki je imel doma pet nepreskrbljenih otrok, se je udal. Zakaj gospa Franca je mogočna, pobožna žena, trgovka in gostilničarka, ki ne more sprejemati žemelj od peka, ki bi glasoval za brezversko listo... In res je: ona pokupi največ žemelj od njega! Dober odjemalec je! Vsi drugi od nadučitelja do poštarja — tistih par žemljic! Saj se skoraj ne splača...

Tako je govorila in bedni pek je volil za njeno listo.

Zaradi njega sta se poštar in nadučitelj skregala. Zakaj poštar je dejal, da ni bil pek nikoli demokrat, ampak, da je bil samostojen kmet.

»Kaj bo samostojen kmet, saj še zemlje nima in »Kmetskega lista« tudi nima več naročenega.« Tako je zavrnil nadučitelj.

II.

Mesar pa je zadolžen. Izgubil je precej pri zadnjem izvozu živine. Moral si je sposoditi v hranilnici. Sila je bila. Paje je dolžan na večjih krajih. In so mu dali denar iz hranilnice, ki jo vodi gospod župnik, umen mož, če tudi je predsednik hranilnice kmet Slana...

»Mesar ne sme iti volit...« Tako so sklenili in tako se je zgodilo, če tudi se je pozneje pred poštarjem in učiteljem zagovarjal, da je meral v mesto radi živine, ki jo je nakupil...

Tako so zmagali in tisti večer po volitvah so ga popivali pri gospe Franci. Celo njen mož se je smel tisto noč napiti... In so slavili drug drugega. Celo gospod župnik je bil do pol desete zvečer med njimi. Zakaj veliko skrbi je bilo z volitvami, veliko dela in že sam bog je dejal: Po delu počivaj in se veseli!

Naprednjaki pa so se v majhni gostilniški sobi pri mesarju Kolmaniču kregali in eden drugemu očitali krivdo propada. Ko pa so bili že vsi precej mehki (razen poštarja, ki je bil skrben, človek zase in je zginil hitro domov), je imel nadučitelj lep, joj, tako lep govor, da so se staremu mizarju, ki se je ves skuja in pijan od volilne žganjice priklatil tudi k njim, ki jih je izdal, polile debele solze po razoranem, starordečem licu...

Tako lepo je govoril gospod nadučitelj in sam je imel mokre oči. Tega nihče ni videl in on sam je zakrival. Pravijo, da je zadnje čase, ko je bilo preko polnoči, večkrat jokal. Najprej je pripovedoval o svojem življenju, koliko idealov je imel, koliko so mu jih že ubili... joj, in kako je nesrečen, je tudi dejal. Štirideset let ima, pa je nesrečen...

Tisti večer je hotel tolažiti sebe in druge. Zopet je govoril o sebi in o svojih nekdanjih idealih. Končal pa je z mogočnim povdarkom, da

kljub temu še ni obupal, da je še vedno idealist, da se bo še naprej boril za napredno in kmetsko misel.

»Živel Matija Gubec!«

Tako je končal.

Iz očes pa mu je kanila preko ustn grenka solza v kupico, ki jo je nagnil k ustom...

III.

O polnoči, ob uri duhov, pa se je zgodilo nekaj strašnega.

V sobo je vstopil vesel, pijan Matjaž, poštarjev hlapec.

»Ali že veste?«

»Kaj?«

Iz vseh je režalo tisoče vprašajev.

»Magdičeva Micika je — noseča. Z žandarjem Murkom...«

Hlapec se je blazen smejal. In zasmejali so se vsi. Zakaj to je bila — trofeja.

Magdič je želarček-zidarček, ki si pri tujih ljudeh mora služiti kruha. Pri župniku, pri debeli Franci; tudi pri drugih. Je veren, cerkven mož, ki celo včasih pomaga mežnarju... In njegova hčerka Micika, lepa, mlada, rdeča kot jabolko, je Orlica, Marijina družbenica... Skratka dekle, na katerega so bili ponosni vsi. In gospod župnik so se celo večkrat polaskali...

»Pridno dekle!«

In niso ji delali krivice. Zakaj Micika je pridno hodila v cerkev. K spovedi in k obhajilu je hodila, pela je na koru in doma je materi pridno pomagala.

Osemnajst let ima. Moj bog, osemnajst let, v licih pa zdravje, ustnice kot Madona in oči, oj, lepe, modre oči!

Sosedi so žandarske postaje. Samo preko ceste je treba stopiti, pa si pri Magdičevih ali pa pri žandarjih...

Murko je mlad žandar. Iz Prekmurja je doma. Preveč otrok je bilo v hiši in zapisal se je med žandarje. Ni tak kot so drugi. Vodja se celo pritožuje, da je premalo energičen, premalo oster zlasti zadnje čase... Zakaj?

In čez cesto sta se spoznala. Takoj, ko je prišel v vas. Gledal je skozi okno, preko ceste. Sam je bil doma. Ostala dva sta bila v službi. Pa sta se pogledala z Miciko, ki je ob cesti, ob jarku travo žela...

»No, Micika, pazi, da se ne vrežeš...«

»O, ne, ne bom se ne... Samo ne glejte me tako — zapeljivo...«

Micika je bila zgovorna, zakaj večkrat je že nastopila na odru... in jeziček ji je tekel gladko. Oba sta mlada, vedra, zakaj bi se ne imela rada... Oče Magdič je vedel za to. Ni rekel ničesar.

»Preskrbljena bi bila. Fant je priden...« Fant mu je bil všeč. Nihče ni mogel reči ničesar. Hodil je v cerkev, prihajal je na njihove prireditve... Zakaj se ne bi ljubila — z Miciko?

...Nekega nedeljskega popoldneva, ko sta se vračala iz sosednje župnije, kjer je bilo žegnanje in veselica, pri kateri je sodelovala tudi Micika, se je zgodilo. Kakor se to zgodi večkrat, mnogokrat. Ljubila sta se. Besede so bile vse premalo, da bi si razodela tisto, kar sta čutila v srcu... In v mehki, poletni travi, med potjo domov, ko sta se ločila od drugih, sta se vzela... Tam na tisti trati, ne daleč od njenega doma...

Joj, joj, in sedaj?

Župnik se krega, očeta ošteva, dekleta pa joče in žandar je žalosten. Vsa vas se smeje... Nadučitelj se smeje, učitelj se smeje, poštar se smeje... Vsi propali kandidatje se smejejo. Učitelj je dal v napreden časopis...

»Dika naših Orlic, Micika M., bo zibala...« Tako je bilo sredi dopisa v časopisu.

Že dva dopisa sta poročala o tem, zakaj treba je vse izrabiti za politiko... Saj to je povedal tudi gospod župnik.

»Sicer ne zmagamo!«

Micika jim je kot nož iz zasede. Naprednjaki so se zopet združili, če tudi so se tisti večer po volitvah sprli. Sedaj se enotno smejejo, govorijo in pripovedujejo o pobožni Miciki in o žandarju...

Celo gospa Franca je oštela očeta Magdiča, zakaj tako malo pazi na hčer. Vsak večer se vrača jezen domov. Zadnjič jo je pretepel. Jokala je vso noč. Ne upa si na dan. Sram jo je. Zakaj oče je prinesel tisti časopis, v katerem je bilo vse zapisano.

Joj, kaka sramota! In gospod župnik so hudi, hudo hudi! In gospa Franca! Oni brezverci pa se mu smejejo! Vsem se smejejo! Tako sramoto si napravila, Micika!

Uboga Micika...

Žandar Murko je zbit. Tovariša se norčujeta iz njega. Pri plači mu bodo odtegnili, sta dejala. Še manj bo prejemal kot zdaj. Kako bo to? In v časopisu je bila začetna črka njegovega imena! Nič več se ne upata shajati z Miciko... Ljubezen jima ubijajo. Ali bosta vzdržala?

IV.

Popoldne sem bil pri sosedovih. V hlev, k hlapcu Matjažu sem stopil. Dobra znanca sva. Veliko zna pripovedovati. Sicer ima komaj šestindvajset let in dekleta ima črez mero rad.

Praznik je bil včeraj. Štefanovo. Zato je bil doma. Ko sem vstopil, je na pol ležal na postelji in pisal. Debelo desko je vzel za podlogo. Skril je pisanje, ko sem stopil k njemu.

»Ne boj se! Ne bom ti vzel.«

Vedno mi je rad pokazal, kadar je kaj pisal. Včasih sem mu celo moral pomagati. In pregovoril sem ga, da mi je pokazal karto. Tako karto, ki jih trgovci prodajajo s skrivnostno zaupnostjo, zakaj debele stvari so narisane na njih. Ženske, ki imajo na ustnicah ključavnico, idile pri kopanju, na dirkah. Za vse prilike dobiš take karte. Matjaž jo je kupil, da piše za novo leto.

Komu?

Dolge ni hotel povedati. Pokazal je samo tekst. Z okorno roko je bilo napisano:

Oh, prckleta ljubezen,
proklela jo bom,
še nisem začela,
pa zibala bom.

Te pozdravlja Tvoja Prijateljica
bog živi (podpis nečitljiv).

»Ali pišeš Miciki?«
Smejal se je.

Pravijo, da je tudi on stikal za njo. Pa ga ni hotela, ker ne hodi redno k maši. Vsaj tako pravijo. Zato ji je pisal tisto za novo leto...

V.

Domov sem se vračal po ovinkih. Kakor da me duši, sem si želel svežega zraka. Tema je že bilo. Zašel sem med njive in sem se po trati napotil navkreber. Pot vodi mimo želarja Magdiča in žandarmijske postaje... Tista nesrečna pot.

Ko sem bil že v neposredni bližini, sem zagledal dvojce temnih postav.

Micika in žandar...

Rad bi bil obrnil korak, zakaj z žandarjem in Miciko se poznam. Zlasti z njim. Ugaja mi, ker je mlad in zdrav. Večkrat me je spraševal, kaj vse sem videl po svetu... Tako strumno pozdravi.

Preblizu sem že bil. Nisem mogel več nazaj. Mislila bi, da se ju ogibljem — grešnika. Zato sem šel dalje. Pozdravili smo se. Celo v roko smo si segli. Tako mimogrede. Vsem nam je bilo nerodno. Težko.

»Ali ste že prišli na počitnice?«

»Že.«

Kaj bi še govorili?

»Letos imamo hud mraz,« je dejal on, jaz pa sem stopil še korak naprej.

»Da, hud mraz. Lahko noč!«

In sem šel.

Za mano še je priletelo rahlo, boječče, kakor da je bilo iztrgano iz trpeče duše:

»Pa srečno in veselo novo leto!«

»Hvala! Ravnotako!«

...Pod nogami mi je škripal sneg. Stopil sem naglo proti domu. Zakaj mrzab mi je bilo v obraz.

In v dušo...

Martin Andersen Nexö:

Plačilni dan.

Idila.

Tam na vrhovih gora spi gozd, bel in enakomeren, razkošno ogrnjen z belim, čistim snegom! Samo tam, kjer se je usedla ptica in otresla sneg, strmi gola veja, črna, brezlistna in pošastna. Tudi nižine so zasnežene, ravni pašniki in gole, modre ploskve pečin. Vitko, cipresam podobno brinjevo drevo se upogiba pod goro belih kristalov in trnoljica zori počasi v milem mrazu.

V globokem kamnolomu pod vrhom leži sneg tako globoko, da ga morajo delavci odmetavati, ker drugače ne morejo k pečini. In s korenin smrek, ki molé gole na zgornjem delu kamnoloma, vise dolge ledene sveče.

Vsa dežela tam doli je pokrita s snegom, kamorkoli sega oko. Sneg je tam na travniku, kjer se mladina drsa, v vaseh tja do morja, ki je pol milje daleč stran in pokrito s plavajočim ledom. Solnce obseva vse tako nežno in modrikasto belo, tako brezbarvno in brez moči, kakor je smehljal stare mamice.

Ob obrežju je mala vas. Svojo eksistenco dolguje pečini. Hiše so obrnjene h kamnolomu, kjer so zaposleni njih redniki. Okna gledajo tja kot bdeče oči. Zemlja je slaba, večinoma kamen. Ali celo kamen postaja kruh in daje iz tedna v teden najpotrebnejše za življenje, včasih malo, včasih nekoliko več.

Strehe hiš se rdeče svetijo skozi beli sneg. Belo in rdeče: izgleda kakor zastave ubošva.

Daleč tam se pripravlja solnce k zatonu in belo pokrajino obsine lahko rožnati odblesk. Iz vsakega ognjišča v vasi se pokadi dim, modri dim in plava naravnost v zrak, kot da bogovi milostivo sprejemajo daritev haloga, šote in kravjega gnoja.

Gnoj se zvija, halog prasketa in sobotni ogenj plapola, pripravljen vzeti v objem, kar so redniki domov z dela grede nakupili. Otroci tišče obraze v plamen, ki blesti v njih velikih očeh in na mokrih nosovih. Mati bega nemirno od kuhinjskega okna in nazaj. Solnce je izginilo. Možje morajo biti že na potu.

Kje vendar ostaja potujoča vrsta, ki se drugače v tem času pomika po vijugasti poti od kamnoloma? Saj se vendar ni kaj zgodilo? Bog ne daj!

Mnoga žena sklepa roke ob pojavljajoči se grozi ali trpko preklinja. Tuintam joka na ves glas lačen otrok.

* * *

Delavci so videli zahod solnca in dim, vzhajajoč iz hiš; pospravili so in odložili orodje; sedaj stojе v malih gruclah in čakajo na lastnika kamnoloma. Tam na koncu, vrh brega, stoji njegova hiša. Od tam ima priti. Vrag vzemi, da se ne da dobiti niti te bridko zaslužene betvice denarja o pravem času. Če le ni zopet odpotoval, kakor prejšnjo soboto!

Naposled prihaja v spremstvu velikega psa. Torbo z denarjem drži v roki, torej je danes na trgu denar. Čez dobre pol ure je že lahko vsak s tedenskim zaslužkom doma. Saj gre pot v dolino in z osmimi kronami v žepu se gre še enkrat tako hitro.

Lastnik kamnoloma in njegovi delavci obračunavajo tedensko delo: kamenje za tlakovanje, gramoz, kamenje za stopnjišča. Veliki mož zmerja radi klaftre gramoz, ki ne leži na ravnem prostoru.

»To povzroča nepravilno mero,« govori.

Šved Ander sprejme to zmerjanje s povešeno glavo, v nadi, da se izmuzne tako brez škode s svojim brezrezultatnim majhnim trikom. Ker sedaj ima delodajalec pravico delo preceniti po svojih mili volji, mesto da bi vzel pošteno, točno govorečo klaftersko mero.

Lastnik gleda moža zamišljeno:

»Naj bo tokrat. Radi teh par beličev, za katere bi me rad ukanil, še pač ne bankrotiram, Anders,« reče dobrovoljno in se pripravlja, da odpre torbo.

Kar se zasliši žvenkljanje zvončkov in male sani, v katere so vpreženi krepki konji, drvé po potu od lastnikove hiše sem. Živahen dečko v kožuhi in kučmi — sin lastnika kamnoloma — skoči s sani in se bliža očetu.

»Hčeš z menoj v mesto, oče? Velika L' hombre-partija v hotelu.«

»Nimam nocoj denarja,« odgovori oče.

Sin pokaže s konci škornjev na torbo. Ali oče strese z glavo in se ozre po svojih delavcih.

»Neumnost, oče. Delavci počakajo do pondeljka! Nocoj se da kaj zaslužiti... Mesar je že nekoliko razporežen — in potem je še nekdo, nov človek, veletrgovec! Se moraš vendar revanžirati mesarju.«

Trenutek stoji lastnik kamnoloma, obotavljajoč se. Nato vtakne roko v mošnjo z denarjem, da izplača prvemu možu denar. Ali v tistem trenutku zapazi malone pretečo bojazen, s katero ga gledajo vse oči. In hkrati dobi njegov obraz surov izraz in reče:

»Do pondeljka počakamo z obračunom, možje.«

S temi besedami sede v sani k sinu in se odpelje domov.

Dolga vrsta delavcev se pomika po vijugastem potu v dolino, k hišam ob morju, kjer se sedaj svetijo luči. Postava za postavo se plazi naprej, vpognjena in utrujena, kakor tragična ilustracija.

Zopet zažvenkljajo zvončki za njimi. Bližajo se naglo in veliki gospodarjev pes drvi lajajoč mimo. Eden za drugim s trudom in počasi odkrivajo glave, še predno so sani zraven njih. Oni poznajo gospoda po njegovem psu.

En drug za drugim se počasi zopet vzravnavajo, pokrivajo glave in gledajo trudno, ravnodušno za sanmi, ki drve naprej mimo njih.

Samo tam, prvi v vrsti, ne pogleda in se ne odkrije.

»To je hujskač,« reče lastnik kamnoloma sinu. »Spada k prokletim socialistom in komunistom, katerih imate v mestu toliko. Ali prihodnje dni — kakor hitro ga lahko pogrešam — ga izplačam.«

Sin pa prime za bič, počí veselo preko glave delavca in zadene z bičem njegovo pokrivalo ter mu ga zbijе z glave. Prevedel Iv. Vuk.

Opomba uredn.: M. A. Nexö, rojen l. 1869, v Christianshavnu, najstarejšem delavskem okraju švedskega glavnega mesta Kopenhagen, je preživel svojo mladost kot kmečki hlapec, rokodelc, zidar in je tako dodobra spoznal vse skrbi in bedo proletarskega življenja. Po težki bolezni leta 1894. mu je vdova pesnika Molbecha preskrbela sredstva, da je odšel na jug zdraviti svojo pljučno bolezen. Tam — v Italiji in Španiji — je začel s pisateljevanjem. Danes je poleg Jacka Londona in Sinclairja gotovo najboljši pisec socialnih romanov in povesti. Njegov roman »Pelle zmagovalc« je pa sploh najboljši socialni roman v svetovni literaturi. V nemščino je prevedenih mnogo njegovih del, med drugimi sledeča: Pelle der Eroberer, Stine Menschenkind, Die Familie Frank, Ueberfluss, Die Sühne, Proletariennovellen, Passagiere der leeren Plätze, Dem jungen Morgen zu. Upajmo, da dobimo tudi slovenski prevod kakega njegovega dela.

Ciril Štukelj:

Skupno socialistično izobraževalno delo.

Na Dunaju se je nedavno vršila splošna konferenca avstrijskega razredno-organiziranega delavstva za organizacijo skupnega socialističnega vzgojnega dela med delavstvom. Konferenci je prisostvovalo 106 delegatov kulturnih, strokovnih, političnih in združnih organizacij ter delavskih zbornic iz vse države. Konferenca je rešila svojo nalogo s tem, da je začrtala točne smernice za vzajemno izobraževalno delo. Poudarila je, da zahteva kulturno delo mnogo denarnih sredstev, ki jih je mogoče dovolj zbrati le, če prispevajo prav vse delavske organizacije. Centralo za delavsko izobrazbo (Arbeiterbildungszentrale) na Dunaju tvorijo odslej zastopniki kulturnih zvez, socialdemokratske stranke, strokovnih organizacij, delavskih zbornic in konsumov. Slično temu delujejo po pokrajinah in okrajih pokrajinski in okrajni odbori. Centrala mora predvsem posredovati predavanja (navadna, skioptična in

filmska), pospeševati delavske knjižnice, širiti marksistično literaturo, negovati umetniško razumevanje med delavstvom s prirejanjem umetniških prireditev ne le po lastnih organizacijah, temveč tudi po poklicnih umetnikih, izdajati knjige itd.

V Avstriji je torej dozorelo delavsko gibanje tako daleč, da se more v celoti razviti v kulturni socialistični pokret.

Pri nas v marsičem zaostajamo za avstrijskimi sodrugi, najbolj pa v organizaciji kulturnega gibanja. Ne mislim, da bi morali natančno po avstrijskem kopitu napraviti svoje čevlje. Toda skrajni čas je, da si ustvarimo vsaj tako organizacijo, ki jo zmoremo v danih splošnih razmerah in s svojimi živimi močmi. Sicer smo revni na kulturnih delavcih, toda brez njih nismo. Celovškim sodrugom sem lani pokazal fotografije z uprizoritve Golouhove »Krize« in dejali so mi, da bi oni kaj takega ne zmogli. Poleta in volje torej imamo. Le v organizaciji smo anarhisti.

Po raznih krajih Slovenije životarijo razna delavska »kulturna« društva, ki opravičujejo svoj obstoj samo s prirejanjem vsakoletnega popivanja na Silvestrov večer in ob pustnem času. Vsi pravijo, da so socialisti, niso se pa še niti enkrat vsaj tako-le ob koncu leta vprašali, kaj je socializem. V Zagrebu se štejejo vsa naša društva skupaj za poseben narod, vsako društvo zase pa za samostojno državo. Bosanci se počutijo predvsem kot Bosanci, v Srbiji imajo raztresene »Abraševiče« vseh internacional. Skratka, društveni, lokalni in pokrajinski separatizem prevladuje in absolutno primanjkuje socialističnega širokega obzorja, razumevanja za interese celotnega pokreta. Tudi v »Svobodi« sami imamo vedno opraviti s sodrugi, ki se trkajo na prsi: mi telovadci, mi športniki, mi pevci — le kadar gre za podporo, postanejo šele vsi ti »mi« — Svobodaši.

Lani je kongres Združene Delavske Strokovne Zveze v Ljubljani z navdušenjem sprejel po »Svobodi« predloženo resolucijo, po kateri naj bi strokovne organizacije plačevale »Svobodi« po 25 para kulturnega davka od vsakega svojega člana, »Svoboda« pa bi razširila svoje izobraževalno delo tudi na strokovno gibanje. Minulo je leto dni in kulturni davek plačuje edino-le zveza oblačilnih delavcev. Vse druge zveze nas tolažijo: Počakajte! Bo že. Saj veste, ne gre tako hitro. — V resnici pa ni pravega razumevanja za potrebo izobraževalnega dela. Če strokovničarji ne zmorejo 25 parskega davka, naj bi vsaj mlade delavce in vajence navajale v naše pevske zборе, delavske odre, telovadne enote, športne klube. Vsaj najzavednejši člani strokovnih organizacij, strokovno organizirani »Svobodaši« naj bi med strokovnim članstvom agitirali za vstop v »Svobodo« in za udejstvovanje v njej.

»Svoboda« je ustanovila »Cankarjevo družbo«, ki naj bi preskrbela našemu delavstvu marksistično literaturo, ki je tako pogrešamo. Skoro vsi naši ljudje črpajo izobražbo le iz dnevnih časopisov in to iz »Jutra« skoro bolj kot pa iz delavskih tednikov. Temu primerno izgleda potem tudi »načelni« boj raznih struj. Srbski delavec pozna mnogo bolj marksizem kot pa naš, ker ima tudi več marksistične literature kakor mi. »Cankarjeva družba« bo kos svoji vzvišeni nalogi le, če bodo delali za njo prav vsi sodrugi in sodružice, prav vse organizacije od konzuma pri Sv. Ani pod Ljubeljem do tajništva Strokovne komisije na Miklošičevi cesti. Upam, da bomo s »Cankarjevo družbo« prišli do spoznanja, da se je treba v prid socializma odreči samoljubnosti in ozkemu

lokalnemu ter društvenemu patriotizmu, da bo bolje za vse in za vsakega poedinca, če tudi v marksističnem gibanju opustimo takozvano »Kirchenturmpolitik« — ali po domače zaplotno politiko.

Mile Klopčič:

O recitacijskem zboru.

Kaj je recitacijski zbor?

Človeško grlo je glasbilo, ki premore kot vsak drugi inštrument dati razne barve svojemu glasu, in to ne le kadar poje, marveč tudi v navadnem govoru. O človeku, ki zna svoj glas, n. pr. pri prednašanju pesmi, dobro izrabljati, pravimo, da je dober deklamator. Vendar tudi najboljši deklamator ne zmore vzorno recitirati pesmi, ki slika n. pr. razpolčenje množic, punt itd. Taka pesem zahteva različnost glasov, ženskih in moških, zahteva moč. In tu se je rodila misel recitacijskega zbora (Sprechchor), to je, podati gotove pesmi s pomočjo cele skupine deklamatorjev (zbora), ki govoré hkrati. Režiser zbora podeli recitatorje po glasovih na skupine baritonov, tenorjev, altov, sopranov itd., ki jim potem odredi, kdaj katera skupina govori jačje ali slabije ali pa sploh ne govori, da pride tako druga skupina s svojim glasom bolj do veljave. S takim skupnim deklamiranjem je mogoče podati pravi izraz pesnitvi. Rec. zbor (ali kolektivna deklamacija) je torej glasovno izražanje lirske, epske ali tudi dramske pesnitve s pomočjo celega zbora.

Kdo je začetnik recitacijskega zbora?

V domovini igralske umetnosti, v Rusiji. Vasilij Konstantinovič Serjožnikov, ki se je dolgo vrsto let preživljal v Moskvi z deklamiranjem in recitiranjem ter je osnoval celo Prvi moskovski inštitut dikcije in deklamacije, je spoznal, da more le kolektivna deklamacija dati pravi izraz pesnitvam, kjer nastopajo množice ali kjer je razgibanost pesnitve tako močna, da je en sam deklamator ne zmore podati. Prvi poizkus je napravil s pesmijo »Pomlad« pesnika Feta. Zanimalo ga je, podati pesem z različnimi glasovi, z moškimi in ženskimi. Poleg več solistov (poedinih deklamatorjev) se je na nekem mestu poslužil spoja basov in altov, na drugem mestu spoja sopranov in tenorjev. Le v zadnjem verz: »Eto vsjovesna« (To je — pomlad!), je prvič zašumel skupni glas celega zbora, altov in basov, sopranov in tenorjev. To je bilo leta 1915.

To je bil prvi začetek rec. zbora, ki ga je potem Serjožnikov s svojim »Teatrom čteca« (Gledališčem čitateljev) dvignil do prave simfonije človeških grl.

(Zmotno je misliti, da je že grški teater poznal rec. zbor. Grški tragični zbor je pel in ne deklamiral, a če je že moral govoriti, je storil to solist. Obadva imata skupno le kolektivnost, a manjkala je grškemu zboru značilnost, ki jo ima rec. zbor: soglasno spajanje besed.)

Kako izvajati recitacijski zbor?

Za izvajanje recit. zbora je treba predvsem večjo skupino deklamatorjev, najmanj toliko, kolikor ima malo močnejši pevski zbor pevcov (20—40), lahko pa tudi do 100, 200. In treba je vodjo (dirigenta),

ki mora biti dober deklamator in imeti smisel za glasbenost besed. Naloga njegova je najprej, določiti mesta v pesmi, ki jih bodo govorili moški glasovi, mesta, ki jih bodo govorili ženski glasovi, določiti verze, ki jih bo govoril en sam deklamator (solist) in določiti verze, ki jih bo govoril cel zbor hkrati. In potem uči zbor deklamirati verze, pri čemer mora paziti na hitrost, moč, poudarek glavnih besed, naraščanje in padanje. Iz vsakega sodelujočega mora skušati napraviti dobrega deklamatorja, iz vsakega glasu mora umeti izvabiti vse možne nijanse. In nikar pozabiti točnosti in soglasja vseh glasov. Kadar govori ves zbor, je paziti, da vsi hkrati izgovarjajo vokale (glasove a, e, i, o, u), na katere je treba polagati največjo pažnjo. Biti morajo čisti in pravilni! [o v besedi voda je široki o (ô), o v besedi bodalo je ozki o (ó), e v besedi cerkev je ozek, da izgovoriš skoro na i (cirkev) itd.]

Za enotno izgovarjanje skrbi vodja, ki stoji pred zborom ter daje z roko znamenje (tudi pri nastopu!). Zbor bodi po večini nepremičen, le obraz naj igra. Uspeh zbora poveča uporaba glasbil, glasbe, petja, a vse v gotovih mejah.

Najboljše je vzeti pesnitev, ki je pisana nalašč za recitacijski zbor in kjer je pesnik že sam podelil glasove v moške in ženske, v baritone in alte itd. Tu je naloga vodje samo naštudirati, da zbor dobro deklamira in čisto ter pravilno izgovarja vokale. Nastop bo potem uspel.

Važnost recitacijskega zbora.

Načelo rec. zbora je: kolektivizem. Množica govori množici; pri tem publika pozabi, da je publika in zdi se ji, da govori sama. Med sceno in gledalci ni nobenih pregraj. Zlasti ker more recitacijski zbor nastopiti tudi sredi dvorane ali na prostem in ni treba baš odra. Pesništve, v katerih nastopa množica, pridejo le z recitacijskim zborom do svojega pravega izraza. — Lunačarski pravi o recitacijskem zboru: »V izobrazbi bodočega državljana, ki bo več mislilo o vseh, o celoti kot o samem sebi, bo kolektivna deklamacija silno velike važnosti: ona ne trpi egoizma in sili voljo posameznika v soglasje z voljo vseh drugih sodelujočih.« Tudi ni gol slučaj, da se je umetnost rec. zbora razvila baš v revoluciji, v silnem kolektivnem gibanju. In da je baš nastala v Rusiji, je poleg tega vzrok tudi v čutu kolektivizma ruske rase; o tem pričajo vaške zadruge, delavski in vojaški krožki in drobne stvari kakor so sledeča dejstva: v teatru ploskajo Rusi hkrati, udar na udar, kot bi jim kdo dirigiral. Če morajo pozimi stati radi shoda na mrazu in prično tolči z nogami ob zemljo, delajo to v taktu.

Iz Rusije je prišel rec. zbor, iz Rusije, kjer so po vseh klubih na stenah obešeni napisi: »Življenje brez umetnosti je barbarstvo!« Zdaj je rec. zbor v izobraževalnem delu svetovnega proletarijata velike važnosti. V Nemčiji in Avstriji malone ni predavanja ali shoda, da ne bi za otvoritev nastopil rec. zbor. To gibanje je tako močno, da so imeli n. pr. vodje rec. zborov delavske mladine Nemčije lani ves teden svoj kongres v počitniškem domu v Tännichu. Kakih 40 vodij je zborovalo in postavljalo nova načela v izvajanju rec. zborov. S svojim gibanjem so že tako daleč, da jim je dosedanja oblika rec. zborov že pretesna. Mnenja so, da ne zadostuje le govorjenje negibnega zbora. Modernemu rec. zboru je mučno stati mirno, izklesan kot kip, kadar doživlja pesnitev z vso svojo dušo in z vsem svojim telesom. Treba bo misliti na

spoj rec. zbora s kretnjami, z odgovarjajočimi ritmičnimi plesi, z gibanjem, treba bo začeti z inscenacijami (svetlobni efekti, kostumi, sceno, barvnimi efekti). V silnem delu nemške delavske mladine v kolektivni deklamaciji se je pojavilo toliko problemov, da mislijo drugo leto prirediti kongres vodij rec. zborov cele Nemčije, ki bi bil združen z akademijami najboljših nemških recitacijskih zborov.

In mi?

Na to vprašanje morajo odgovoriti člani soc. delavskih kulturnih organizacij. Odgovoriti z delom!

Op. uredn.: Prihodnjič bomo priobčili kratek rec. zbor z natančnimi navodili za izvajanje, na kar opozarjamo sodruga vnaprej!

Nove knjige.

Aleksander Blok: Dvanajst. Pesnitev iz ruske revolucije. Poslovenil Mile Klopčič, uvod napisal Bratko Kreft, ilustriral Miha Maleš. — Proletarska knjižnica je po »Sibirskem puntu« izdala sedaj še eno izmed največjih pesnitev ruske revolucije. Dvanajst vojakov koraka v sneženi noči skozi stari Peterburg, da ga premaga in izpremeni v Leningrad. Delo, ki je že večkrat prevedeno v razne evropske jezike, je mojstersko poslovenil pesnik Mile Klopčič in vsak slovenski proletarec bi ga moral imeti.

Angelo Cerkvenik: Očiščenje. Križeva pot mnogih, ki so verjeli v lepoto in ljubezen. Tragedija v šestih scenah. Založila Umetniška matica v Ljubljani. — Drama je tretji del trilogije, katere prva dva dela »V vrtincu« in »Greh« sta izšla v Ljubljanskem Zvonu. Cerkvenik je močan dramatičen pisatelj, ki je poleg omenjene trilogije že 1924. leta priobčil v Ameriškem koledarju močno protivojno dramo »Kaverna«, lani pa je z uspehom uprizorilo Nar. gledališče v Ljubljani njegovo tragikomedijo »Roka pravice«, v kateri prikazuje žalostno življenje nezavednega proletarca, nad katerim se končno še maščuje roka »pravice« ... Naši odri bi naj bolj posegali po njegovih dramah, kot do sedaj. So lahko uprizorljive, malo oseb in so po vsebini dokument današnjega družabnega reda. »Dvanajst« in »Očiščenje« lahko naročite preko centrale. — Ljubljanska drama uprizori »Očiščenje« v prvi polovici februarja.

A. Gradnik: Kitajska lirika. Založba »Jug«. Opremil ing. arh. Serajnik. — V zadnjih letih je v Evropi postala zelo moderna kitajska lirika, iz katere smo sedaj dobili tudi Slovenci svoj izbor. Gradnikove prepesnitve ne tečejo povsod tako gladko, kot bi morale. Kljub temu je knjiga zlasti po svojih socijalno upornih pesmih iz zbirke »Šiking« vredna, da se tudi mi zanimamo zanjo, ki nam kitajske pesmi niso tako neznanе, saj je v zadnjih letih objavil v raznih listih tudi Mile Klopčič več svojih prepesnitev, ki uspešno tekmujejo z Gradnikovimi. »Svoboda« bo ob priliki priobčila krajše pesmi v Klopčičevi prepesnitvi.

Fr. Erjavec: »Zgodovina katoliškega gibanja na Slovenskem«. Založila »Prosvetna zveza« v Ljubljani. 1928. — Bivši socialist hvalisa v debeli knjigi katolicizem in poje slavo slovenskemu klerikalizmu, če tudi se sramuje imenovati besedo klerikalizem in se raje skriva za »katolicizmom«, ki seveda ni nič drugega kot samo druga beseda za isto stvar. Zanimivo pa je, da se bivši socialist na strani 26

povzpe do znamenitega stavka, da se je »v začetku 80 let začel pojavljati strasten odpor proti nemoralnim praktikam tedanjega kapitalizma ter njega nositeljem Judom«. Ne rekli bi ničesar, ko bi ne vedeli, da imamo v neposredni bližini same katoliške in krščanske kapitaliste, zveste vejice na drevesu svetovnega kapitalizma. Poleg tega je pozabil omeniti, da je prav slovenski klerikalizem z vso preteklostjo utemeljil svoje nazadnjaštvo s preganjanjem slovenske literature od protestantizma preko Prešernovih poezij do Cankarjeve »Erotike«. Kako vloga je igral in kako še igra, kdo bi govoril o tem. Vsi vemo, zato nas Erjavčeva knjiga ne bo prepričala.

Vođnikova družba je poleg Koledarja za l. 1929. izdala še povesti Fr. Govekar: »Olga« in Matiĉiĉ: »Na mrtvi straŹi« ter Lahovo knjigo: »V borbi za Jugoslavijo«, ki bi naj bila neka zgodovina borbe za nacionalno drŹavo. Ni nam treba poudarjati, da ne odgovarja delo niti najmanj pravi zgodovinski knjigi, ker je pisana za navdušenje »tiga slovenskega naroda...« Govekarjeva povest se bere sicer še precej gladko, toda osnovna misel njena, da je po vojni vse napredaj, tudi ljubezen, je mnogo prepovršna po svoji vsebini kot po obliki, ker nikjer ne pove, da so znaki degeneracije posledica sistema današnje družbe, katere osnova je eksploatacija ĉloveka po kapitalizmu. Matiĉiĉeva povest je posveĉena plemiću Herbartu VIII. Turjaškemu in obravnava boje s Turki v 16. stoletju. Govor je pomešan z mnogimi belokranjsko-hrvaškimi besedami in skuša na svoj naĉin podati sliko iz Źivljenja belokranjskega ljudstva v 16. stoletju, gledanega bolj z oĉesom plemstva kot preprostega ljudstva.

J. Hašek: Pustolovščine dobrega vojaka Švejka v svetovni vojni. II. knjiga. ZaloŹila Tiskovna zadruga v Ljubljani. 1928. — Nešteto knjig obravnava svetovno vojno, toda ena izmed najbolj ĉitanih in obenem trajno vrednih je Haškova povest o vojaku Švejk. Barbusse je napisal mogoĉen protest proti vojni v »Ognju«, Sinclair v »Jimms Higinu«, Ćel Hašek pa je v smehu povedal samo navidez smešno zgodbo o vdanem, pohlevnem soldatu Švejk. Zakaj kljub vsem veselim storijam soldata Švejka je delo huda satira, ne samo na vojno, temveĉ na militarizem sploh. Zato je danes Švejk že internacionalna last. Slovenci imamo v Źaljivosti njegovega predhodnika v vojaku Pipcu iz Andrejkove knjige »Slevenski fantje v Bosni in Hercegovini«, ĉetudi je »Švejk« prav radi svojega protesta, ki se skriva za Źaljivimi in veseloŹalostnimi prizori, mnogo veĉ kot Źaljivec Pipec. Knjigo je treba brati vsakomur. Ko pa jo prebereš, pomisli, da njen smeh ni smeh zabave, temveĉ krvavi, rdeĉi smeh vojne, ki ga je že za ĉasa rusko-japonske vojne upodobil ruski pisatelj Andrejev v povesti »Rdeĉi smeh«. Švejk je tisti neznani vojak, ki je bil tvoril armado vseh vojsk, je ĉlovek iz mmoŹice, ki ga je stroj ĉasa iz družbe potegnil v svoj vrtinec.

H. Sienkiewicz: Quo vadis? Izdala Goriška Mohorjeva družba. 1928. I. knjiga. Roman konservativnega poljskega pisatelja iz pretekle dobe je izšel v novem prevodu dr. Glonarja. Pisatelj riše prve kristjane v borbi s paganskim Rimom. Roman so nekoĉ mnogo brali in bo kot kratkeĉasno ĉtivo dobrodošel marsikomu, hkrati pa bo spomnil ĉitatelja na one idealne prve kristjane, na katerih truplih, mukah in uboŹtvu se je ustoliĉil absolutistiĉni papizem, ki je bil od Konstantina Velikega (4. stol. po Kr.) dalje mogoĉna opora fevdalizma in kasneje kapitalizma.

30 neue Erzähler des neuen Russlands, Malikverlag, Berlin. — Ker mnogo naših ljudi čita nemško in ker tudi mnogo naših knjižnic potrebuje nemške knjige, bomo v našem listu priobčevali kritike tudi najvažnejših knjig v nemškem jeziku. In med najvažnejše knjige zadnjega časa spada ta zbirka novih ruskih pisateljev. Berlinski leposlovnokritični tednik »Die literarische Welt« piše o njej med drugim sledeče:

»Deset let literarne revolucije, deset let neizprosnega boja za novo obliko, za novo vsebino — in kot plod literatura svetovnega pomena, literatura, ki nobeni evropski ni niti najmanj podobna. ... Sedanja ruska literatura pomeni revolucionarno razodetje za zapadno Evropo. Je tudi dejansko revolucionarna v svojem jeziku, v svoji tematiki (v vprašanjih, ki jih rešuje), v obliki, v vseh pojavih pesniškega doživljanja.« Nato govori o tem, da se vsak današnji ruski pesnik izobrazí v Samjatinovi »Akademiji pesniške proze«, radi česar so dela novih ruskih pisateljev stilistično popolna. »Vse novele Malikove zbirke so tehnično-literarne dragocenosti,« pravi »L. W.«

Literarno se deli današnje pripovedništvo Rusije v dve veliki struji: »psihološko« (šola Dostojevskega) in »stilizirajočo« (šola Gogolja). Vpliv Leva Tolstega je neznatn. Najodličnejši pisatelji prve struje so Fedin, Pilnjak, Slonimski, Javič, Leonov, Neverov in Romanov. »L. W.« pravi o njih: »To spada med največje pojave svetovne literature sploh, to skoro ni več literatura, temveč nekaj višjega kot literatura.«

Najodličnejši predstavniki druge struje so Tinjanov, Tihonov, Nikitin, Soščenko in Sosulja. Obe struji se dotikata pri pisateljih: Jakovljev, Katajev, Lidin, Samjatin, Sejfulina in Inber.

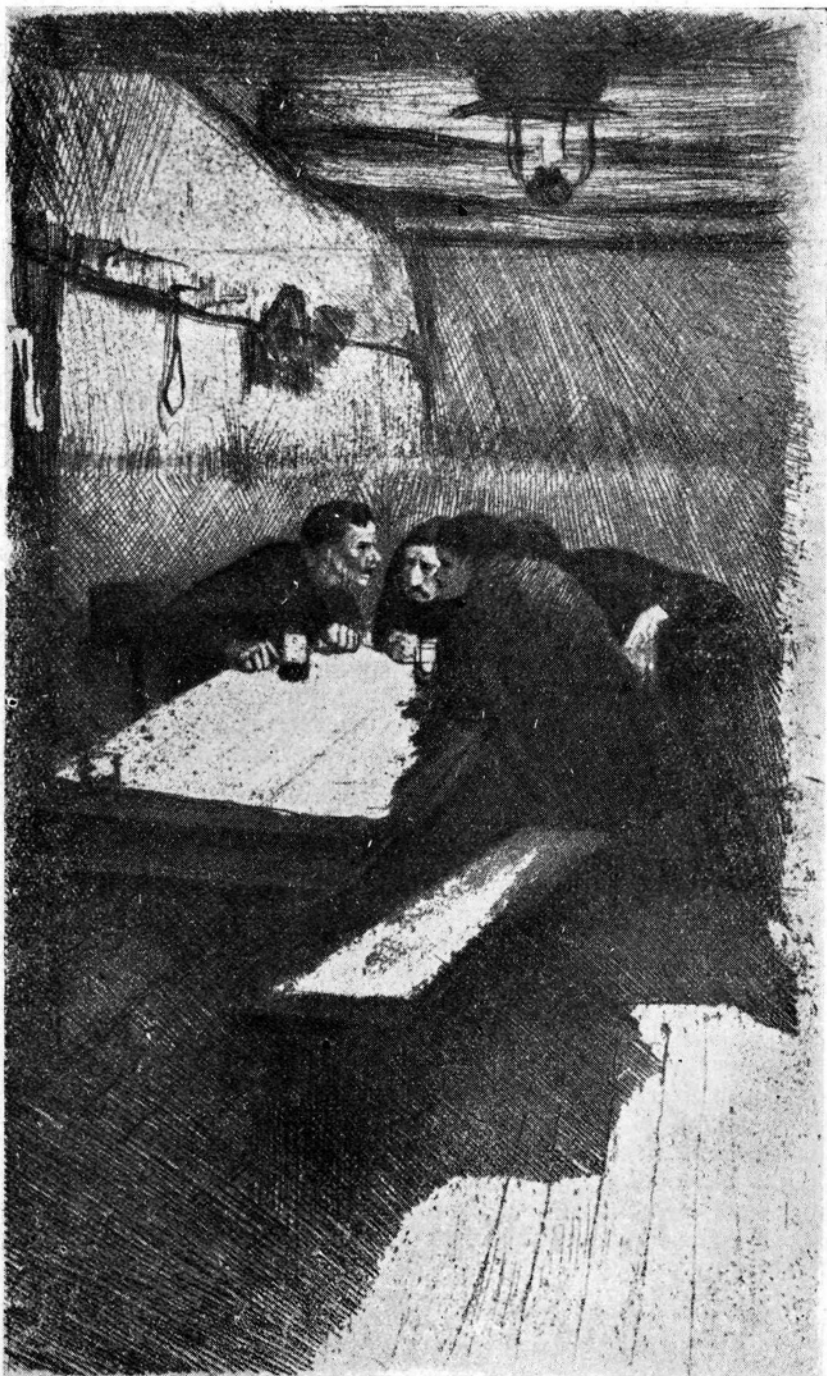
»L. W.« pravi končno: »Kdor sploh hoče govoriti o Rusiji, mora čitati to knjigo.«

Mi jo najtopleje priporočamo svojim knjižnicam in sodrugom. Kdor more, naj si jo nabavi! Imel bo 30 novih ruskih pisateljev.

Svetovna literarna produkcija v l. 1927. Kot vsako leto, je tudi letos objavil list mednarodnega urada za duhovno lastnino »Le droit d'Auteur« internacionalno statistiko duševnega dela. Statistika vsebuje podatke o literarni produkciji v 17 državah. Na prvem mestu je sovjetska Rusija s 36.680 publikacijami. Njej sledi Nemčija z 31.026. Prej je bila Nemčija prva, sedaj jo je prekosila Rusija. Francija z 11.922, Anglija s 13.810 in Italija s 6533 publikacijami so izdale skupaj nekaj več knjig kot Nemčija sama. Napram prejšnjemu letu sta v izdaji knjig najbolj napredovali Madjarska in Anglija, najbolj pa je nazadovala Bolgarija.

Cankarjeva družba,

ustanovljena po »Svobodi«, bo letos izdala svoje prve štiri knjige: delavsko pratio, eno knjigo o socializmu in dva pripovedna socialna romana. Ta mesec bo treba začeti nabirati člane. »Svobodaši«, zavedajte se: čim več bo članov, tem več knjig, oziroma tem lepše knjige bodo izšle. Zato pojdite takoj vsi na delo, ko prejmete poziv!

Käthe Kollwitz:

Šlezijski delavci se posvetujejo.

(Iz zbirke »Tkalci«.)

Knjižnice.

Največje knjižnice. V naslednjem podajamo po knjigi: Vojtinski, Svet v številkah, statistiko največjih knjižnic na svetu. V prvi koloni so vštete le knjižnice, ki imajo najmanj po 100.000 knjig.

Dežela	Število knjižnic l. 1924.	Število l. 1900.	Knjig l. 1924.
Rusija	44	4.730.000	20.687.000
Nemčija	95	16.155.000	28.014.000
Anglija	51	7.816.000	15.710.000
Francija	58	9.694.000	17.257.000
Italija	57	7.944.000	12.634.000
Poljska	15	1.801.000	3.759.000
Češka	6	817.000	1.615.000
Jugoslavija	2	203.000	513.000
Madžarska	7	1.009.000	1.807.000
Avstrija	17	2.451.000	4.820.000
Švica	17	1.722.000	3.767.000
Sev. Amerika	160	14.831.000	46.668.000
Kitajska	1	100.000	230.000
Japonska	7	686.000	2.255.000
Avstralija	4	393.000	1.014.000

Tu navajamo le najvažnejše države. Če delimo knjižnice po posameznih zemeljskih celinah, jih ima po statistiki iz l. 1924:

	Število knjižnic s po 100.000 kom.	Število knjig l. 1900.	l. 1924.
Evropa	432	63.349.000	129.415.000
Azija	14	856.000	3.247.000
Sev. Amerika	173	15.724.000	49.024.000
Juž. in sr. Amerika	7	719.000	1.658.000
Afrika	2	112.000	255.000
Avstralija	6	463.000	1.242.000

Od 22 največjih knjižnic z nad 100.000 knjigami jih je 5 v Rusiji, 2 v Nemčiji, 2 v Angliji, 3 v Franciji, 2 v Avstriji, 6 v sev. Ameriki, po 1 v Španiji in Nizozemski.

Knjižnica Delavske zbornice v Mariboru

se je s pomočjo »Svobode« ustanovila lani junija meseca. Do novega leta 1929 je imela sledeči promet:

Mesec	Število obiskovalcev	Izposojenih knjig	Dohodkov v Din
Junij	74	120	258.—
Julij	301	620	774.50
Avgust	454	810	1131.—
September	576	1018	1603.—
Oktober	599	1098	1664.50
November	696	1236	1897.—
December	585	1191	1850.50

Kakor kažejo številke, se knjižnica lepo razvija.

Dramatična podzveza.

Kaj naj igramo?

Eno napako radi ponavljajo naši dramski odseki, namreč, igrajo drame ali burke, ki nimajo proletarskih tendenc, marveč so pogosto celo protiproletarske vsebine. To je napaka, ki jo treba zatreti! Temu očitku bodo ugovarjali režiserji in igralci, češ: Ljudje rajši poslušajo burke, kot pa resne drame! — ali: Z dramami proletarske vsebine nimamo gmotnega uspeha! itd.

Poleg tega, da so te trditve iz trte izvite, pribijamo: Delavska izobraževalna društva imajo nalogo, socialistično vzgajati delavce, ne samo zabavati jih. Delavska izobraževalna društva morajo zato skrbeti za delavsko publiko. In če so društva res izobraževalna društva, morajo društva voditi delavce. Res je, da si delavec po delu zaželi pri prireditvi odpočitka, ni pa res, da mu je treba na odru servirati burke, ki nimajo nobenega drugega smisla kot kazati delavcu, da je svet lep in šaljiv, in da delavec pozabi, da mora biti vsa njegova sila v boju za porušenje

takega varavega sveta. Pokažite na odru delavsko življenje in borbo, pa boste videli, da delavec proketo dobro razume, kaj je njegovega! In navsezadnje: delavci in delavke ste, laže vam bo na odru resnično doživljati vlogo v delavski drami in večji igralski uspeh boste imeli, kot če igrate na odru življenje, ki ga ne poznate in ga nikoli ne boste poznali.

Zdajle nam, zmagoslavno ugovarjate: »Saj nimamo delavskih dram!«

Res jih ni na izbero, a nekaj jih le imamo. V Ljubljani je silno uspela Golouhova »Križa«, v revirjih so že igrali z uspehom dramo delavca Čufarja »Jutranja molitev«, imate drame, ki so jih napisali Etbin Kristan, Cankar itd. To je pravzaprav malo; prave originalne socialne drame še nimamo, a vendar nastaja in se bo razvila.

»Svoboda« se zaveda te pomanjkljivosti in bo dala prevesti več dram, namenjenih za delavske odre. Razmnožila jih bo in razposlala vsem podružnicam. Prva bo enodejanka »Rudarji« nemške pisateljice Lu Märten, ki jo bodo lahko vsi dramski odseki sprejeli v svoj repertoar. Poleg tega nam je po dolgih poizkusih vendarle uspelo, dobiti stike z nemško založbo, ki izdaja drame za delavske odre. Tako bomo v kratkem imeli na izbero dovolj dram, burk, kupletov, »šprehkorov«, ki so vsi pisani nalašč za delavske odre in ki jih bomo dali prevesti za naša društva.

In ko boste imeli delavski dramski material v rokah, opustite vse meščanske in protidelavske drame in burke, ter nudite delavcem, kar je delavskega. Zagotavljam vas, da boste uspeli.

Od recitacijskih zborov bo »Svoboda« dostavila podružnicam dva šprehkora: »Noč« in »Rdeči spev« (M. Klopčič), ki sta izšla lani v »Pod lipi«. Z »Rdečim spevom«, ki je majhen šprehkorček, začnite za prvi poizkus. Potem lahko sežete po večjem. Tudi v »Svobodi« jih bomo prinašali. (Kdor želi kaka podrobnejša navodila za šprehkor, se lahko obrne na naše uredništvo.)

Z nabavo tega dramskega materiala bo dala »Svoboda« slov. delavskim odrom po Sloveniji in Ameriki gradivo, ki so ga doslej tako pogrešali.

Dramatična, pevska in knjižničarska podzveza

še niso imele svojih občnih zborov samo zato, ker nekatere podružnice kljub opominu še niso odgovorile na tozadevno okrožnico centrale. Odgovorile niso (do 24. jan.) sledeče podružnice: Celje, Črna, Gorje, Hrastnik II., Kropa, Lesce, Litija, Muta, Prevalje, Ruše, Rog. Slatina, Zagorje in Zalog.

Centrala je v okrožnici zahtevala točno poročilo o delovanju dotičnih odsekov, zlasti točno poročilo o stanju in prometu knjižnic. Kajti po pregledu današnjega stanja moremo šele pravilno sklepati o bodočem delovanju. In ta poročila moramo pred konferenco pregledati, da moremo podati občenemu zboru splošno sliko in da ne tratimo na konferencah vedno prepičlo odmerjenega časa s podrobnimi poročili, ki ne ostanejo v spominu zborovalcev. Podružnice, ki ne odgovarjajo na take naše okrožnice, zavlačujejo ustanovitve teh podvez. To sporočamo rednim podružnicam, ki nas vprašujejo, kaj je z občnimi zbori, da bodo poznale krivca. Neredne podružnice pa s tem pred vsem članstvom opominjamo, da naj nam vendar odgovoré in s tem omogočijo formiranje teh podvez.

Telovadna društva.

Delavske telovadne enote (DTE) »Svoboda«.

V preteklem letu so telovadne enote takoj po I. vaditeljskem tečaju dobile močno oporo v svojih načelnikih, ki so obiskovali tečaj. Poleg svojega praktičnega izvajanja so si pridobili mnogo teorije, in s tem so lahko razložili svojim telovadcem vaje, ki so bile določene za javne nastope in akademije. Pri vseh telovadcih in telovadkinjah cele »Svobode« se je razvilo lepo medsebojno razpoloženje. Pri vseh nastopih, ki so se vršili, so nastopale DTE iz bližnjih krajev skupno in dokazale, da imajo razumevanje ne samo za telovadbo, temveč tudi za celokupni delavski pokret, za socializem.

Kakor še nobeno leto, se je v preteklem letu pokazalo v enotah intenzivno delo. Vršili so se nastopi 24. junija v Črni, 1. julija v Mariboru, 15. julija II. okrožni izlet v Studencih, 5. avgusta v Trbovljah, 12. avgusta na Vič-Glincah, 19. avgusta v Zagorju, 26. avgusta v Mežici, kjer se je vršila tudi okrožna tekma in 2. septembra na Jese-

nicah ob proslavi 10 letnice podružnice. V častnem številu so bili zastopani tudi avstrijski sodruzi. 16. septembra pa se je vršila prva zvezina tekma in nastop v Šiški.

Podzveza DTE je izdala brošuro »Cilj in smer Delavskih telovadnih enot 'Svobode'«. V propagandni knjižici, ki jo je priredil zvezin načelnik, razpravlja o pomenu športa in pa telovadbe za delavstvo. Knjižico nai čita vsak. Dobi jo pri svoji podružnici ali pa jo lahko naroči v tajništvu podzveze DTE.

Letošnje leto se je uveljavil tudi enoten slavnostni in telovadni krog za vse oddelke. Priporočamo vsem sodrugom in sodružicam, da si ga nabavijo tekoče leto, da ob prvi priliki lahko nastopimo v častnem številu in izvedemo čim širšo agitacijo. Da si ga bo čim lažje mogoče nabaviti, ga je možno dobiti tudi na obroke. Vse informacije dobite pri podzvezi.

Vsem DTE!

Enote, ki še dosedaj niso poslale svoje statistike za zaostale mesece, naj to storé takoj. Sestaviti moramo letno statistiko in jo poslati Internacionali, ki jo zahteva.

Javite tudi, kdaj priredite svoje telovadne akademije. Enote, ki niso poslale statistike za nazaj, tudi ne dobe dotlej partiture za vaje in vaje sploh.

Telovadni tečaj se bo vršil prihodnji mesec, vsekakor pa dotlej prejmete še pravočasno vsa navodila.

Delavski šport.

Iz delavskega športnega gibanja pri nas.

23. dec. 1928. A. S. K. »Primorje« : S. K. »Svoboda«, Ljubljana 2 : 1 (0 : 0).
Trening-tekma, ki je nudila dober šport. Igra je bila vseskozi odprta, dasiravno je nastopila »Svoboda« brez Novaka in Gabersčka. »Svoboda« je v tem svojem zadnjem tekmovanju v prošlem letu pokazala, da se je povzpela do odlične višine.

Maribor: 16. dec. 1928. S. D. »Rapid« : S. K. »Svoboda«, Maribor 7 : 3.

Zagreb: 16. dec. 1928. Hašk : Železničar 3 : 3 (1 : 1).

Sarajevo: 16. dec. 1928. Slavija : Hajduk 2 : 2 (1 : 2).

Novi Sad: 16. dec. 1928. Vojvodina : Radnički 2 : 0. — Radnički : Sand (Sub.) 4 : 1 (1 : 0). — 25. dec. 1928. Poštari : Železničarski S. K. 3 : 2.

Beograd: 2. dec. 1928. Grafičar : Brdanin 3 : 0 (3 : 0). Borac : Tuško 3 : 1.

9. dec. 1928. Palilulac : Radnički 1 : 1 (1 : 0). Gvozdar : Srpski Mač 2 : 0 (1 : 0).

16. dec. 1928. Železničar : Vardar 10 : 0. Grafičar : Srbija 5 : 0. Radnički : Olimpija 5 : 0 (1 : 0).

23. dec. 1928. Radnički : Ruski 5 : 2 (0 : 1). Železničar : Gvozdar 5 : 2 (2 : 0).

Delavsko športno gibanje na Estonskem. Jeseni 1926 je bilo ustanovljeno v Revalu prvo delavsko športno društvo. Odtlej je naraslo estonsko delavsko športno gibanje na 15 društev z 1200 pripadniki in razvija živahno delovanje.

Dunaj — mesto delavskih športnikov. Na Dunaju imajo »Askö-ju« pridružene zveze sledeče število društev: Delavski nogometaši 184, Prijatelji prirode 81, kolesarji 48, motociklisti 12, delavski atleti 50, del. rokometasi 35, del. šahisti 34, socialistična delavska mladina 23, del. strelci 22, vajeniške sekcije strok. organizacij 20, zveza del. radio-amaterjev 18, del. ribiči 14, del. letalci 10, del. igrači tenisa 4. Le eno samo društvo svoje stroke je na Dunaju del. telovadno društvo s 26 skupinami, del. plavalno društvo in del. jiu-jitsu zveza. V tem ni vpoštevan republikanski Schutzbund, ki je tudi pridružen »Askö-ju« in ki ima na Dunaju 21 okrajnih skupin. Ne vštévši »Schutzbund« se nahaja torej na Dunaju 558 del. športnih društev z več kot 140.000 člani napram 593 društvom in 105.000 članov koncem l. 1927: torej društev manj, članov več. Znižanje števila društev je uspeh stremljenj, da se sile združijo in premagajo malo-meščanska omizna društva. Od 35.000 novih članov jih pripadata dve tretjini na Prijatelje prirode.

Avstrija : Nemčija 6 : 3 (4 : 1). 16. decembra 1928 se je vršila v Berlinu meddržavna nogometna tekma delavskih reprezentanc Avstrije in Nemčije, ki je končala z gornjim rezultatom. Tekma je postala manifestacija delavskega športa in bila odigrana vzorno. O delavskem športu so pred in med tekmo govorili potom mikrofona predsednik Lucernške Internationale dr. J. Deutsch, dalje Crispian (za stranko), Künstler in za občino dr. Brianski.

Prepoved javnega izvajanja borbenega boksa. Na predlog dunajskega kluba za gojitev jiu-jitsa (džiu-džitsa; borbe na japonski način), da naj se vpelje v avstrijskem delavskem telesno-vzgojnem gibanju boks, je sklenil vrhovni odbor »Askö-ja« dodeliti gojitev boksa imenovanemu klubu kot izpopolnjujoči in trainingovi šport, vendar s strogim naročilom, da boks ne sme biti izvajan borbeno in kot tak tudi ne sme biti nikjer javno izvajan. Dovoljeno ga je izvajati le kot primer športnega traininga. — Ta sklep stremi za odstranitvijo vseh surovih športov in športnih izrastkov iz delavskega športnega gibanja.

Iz zveze D. T. J. Č. Zveza D. T. J. Č. v Pragi priredi tekom januarja ali začetkom februarja III. zvezne tekme v zimskih športih v Velikih Hamrih pri Tanvaldu. Od 18. do 20. januarja se vrši istotam I. zvezni smučarski kurz. — Od 1. januarja t. l. izhaja zvezino glavno glasilo »Tělovýchový Ruch« v povečani obliki, na boljšem papirju in bogato ilustrirano. — Zveza se pripravlja na pohod v Nürnberg in na boj proti Svetovavlavskim slavnostim in orlovskemu zletu, ki se vrši letos v Pragi od 28. junija do 7. julija. S tem zletom hočejo združeni Slovanski klerikalci utrditi omajane pozicije čsl. klerikalcev in manifestirati proti Janu Husu.

Ob desetletnici „Svobode“.

Podružnica »Svobode« v Zabukovci.

Ustanovil jo je l. 1920. sodr. Bernot, učitelj na meščanski šoli v Žalcu. Štela je takrat do 280 članov, ki so pa, žal, ostali samo na papirju. Istočasno se je ustanovila tudi knjižnica in to s pomočjo domačih sodrugov, ki so darovali svoje lastne knjige za knjižnico.

Predsedoval ji je tedaj g. Uranjek, ki je pa kmalu potem pokazal svoje pravo obličje ter pristopil h klerikalcem in tako je sedaj največji nasprotnik »Svobode« kakor tudi vsakemu socialističnemu in kulturnemu napredku.

Pozneje se je zopet obnovila ter delovala pod preds. Tratarjem in blag. Levstikom, ki sta se z vso požrtvovalnostjo zavzela za povzdigo te delavske kulturne mladinske organizacije. Toda mladina se takrat še ni dovolj zavedala, da je to predvsem organizacija za mladino, ne pa samo za stare sodruge.

Meseca julija leta 1921. je organiziral sodrug Levstik precejšnjo četo mladih, agilnih ljudi, katere je odtrgal od meščanskih struj. S tem je pridobila »Svoboda« dobre moči za dramatični, pevski in tamburaški odsek. Koj na to se je ustanovil dramatični odsek in začel prirejati dram. predstave, katere so se sprva finančno ter moralno prav dobro obnesle. Ko so pa videli nasprotniki, da se je začela »Svoboda« le preveč razvijati, so napeli vse svoje moči, da jo uničijo, kar se jim pa ni posrečilo; samo nekaj članov je odstopilo.

Leta 1925. se je ustanovil pevski odsek, ki je pod umnim vodstvom sodruga Roterja dobro napredoval. Prvič je nastopil na pevskem koncertu v Trbovljah ob priliki razvitja prapora. Svoj pevski koncert je priredil v Petrovčah, pa žal tukaj ljudje nimajo dosti interesa do petja. Leta 1925. se je odbor začel baviti z mislijo, da bi si društvo nabavilo svoj društveni prapor, kar se je tudi posrečilo. Tako smo leta 1926. priredili veliko slavnost razvitja prapora, ki je bila ena največjih delavskih prireditev v našem kraju. Bilo je treba dosti truda in požrtvovalnosti, da smo prišli do tega, da se je razvil rdeči prapor, ki naj bo naš simbol in kažipot še onim, ki tavaajo v temi. Nabavili smo tudi tamburaške instrumente. Nameravali smo ustanoviti telovadno enoto, kar se pa nam ni posrečilo in to vsled nezadostnega članstva, ki bi se zanimalo za telovadbo. V letu 1927. smo ustanovili tamburaški odsek. Instrumente smo si nabavili od »Svobode« v Trbovljah. Aktivno delujejo danes dramatični, tamburaški in pevski odsek. V slednjega je pristopilo pri zadnjem občenem zboru precej novih članov. V zadnjih letih smo nabavili precej novih knjig, tako da šteje knjižnica okrog 400 zvezkov, ki so večinoma sami novi. Pripomogla nam je k temu tudi centrala »Svobode« s svojo podporo v knjigah in umrli sodr. Veber Alojz je daroval 500 Din izrecno za nabavo knjig. Upamo, da se bo tudi v bodoče »Svoboda« razvijala in delovala ter tako nadkrilila meščanska kulturna društva.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Iz višjih razlogov nismo končali članka s, dr. Tume,

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. Telefon štev. 31-33

najstarejša
v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za
petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise,
v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz
inozemstva v najkrajšem
času.

Delavskim knjižnicam nudi pri večjem naročilu znaten popust.

Razmnoževalne aparate: **Original Opalograph**, naj-
boljši razmnoževalec posebno za note, risbe i. t. d.
Jamčim za brezhibno delovanje.

Pisarniške potrebščine, strojepisni, oglejni, indigo, sesalni
papir. Zvitki za računske stroje in blagajne.

Pisalni stroji: **Stoewer veliki in srednji, Under-
wood**. Rabljeni, dobroohranjeni stroji.

Lastna specialna popravilnica za pisalne računske in
šivalne stroje!

Točna postrežba! Cene nizke! Cenike brezplačno!

LUD. BARAGA - LJUBLJANA

Šelenburgova ulica 6. Telefon štev. 2980.

Splošno kreditno društvo

r. z. z o. z.

v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 13

sprejema hranilne vloge od 1 Din naprej
in obrestuje najugodnejše.

V načelstvu in nadzorstvu zgolj zastopniki
strokovnih in gospodarskih organizacij.

Zadružna založba

v Ljubljani

Miklošičeva cesta 13

priporoča svojo bogato zalogo knjig, zlasti: Železno peto, Golgoto, Povesti L. Kuharja, Idejne predhodnike socializma, Karl Marx, V Ameriko, O zgodovini delgibanja na Slovenskem.

Zadružna banka

v Ljubljani, Miklošičeva c. 13

se priporoča za vse denarne posle (devize, valute) za vsa denarna nakazila v tujino, za naložbe gotovine, za nakup in prodajo vrednostnih papirjev, srečk — — idt. itd. — —

Obračajte se

kadar rabite manufakturno blago vsake vrste na

Produkcijo

Ljubljana, Tržaška c.

ali na njene prodajalne na Glincah (Rožna dolina), Maribor, Studenci. — —

Vsak zaveden delavec in vsaka zavedna delavka mora biti članica

Konzumnega društva za Slovenijo r. z. z o. z.

če je njegova zadružna prodajalna v njegovem okolišu. Dolžnost je kupovati vse v zadružni prodajalni.

Slovenska Narodna Podporna Jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodelná zadruga v

Severni Ameriki.

Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezen, poškodbe itd. - Posluje v Zedinjenih državah, Kanadi in Mehiki. - Ima nad šeststo krajevnih podružnic po raznih krajih Amerike.

■ **Premoženje 3,500.000 dolarjev.** ■

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S.N.P.J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill